

HUDÂVENDİGÂR CAMİİ

Çanakkale'nin
Ayvacık ilçesine bağlı
Behramkale köyünde bulunan
bir erken dönem Osmanlı camisi.

Adı, Çanakkale Vakıflar Müdürlüğü'nün büyük vakfiye defterinde Murad Hudâvendigâr Camii şeklinde geçmekte olup Edremit körfezindeki antik liman şehri Assos'un harabeleri üzerine kurulan Behramkale köyündedir. Akropolün kuzeyindeki yüksek bir kaya kütesinin tepesine yerleştirilen yapının inşa tarihi kitâbesi yerinde bulunmadığı için belli değildir. Ancak bölgede kesin Osmanlı hâkimiyetinin I. Murad zamanında sağlandığı ve kaynaklarda belirtildiğine göre buradaki imar faaliyetlerine Sırp Sıdığı Savaşı'nda (1365) elde edilen ganimetlerle başlandığı göz önüne alınarak 1365'i takip eden yıllarda yapılmış olduğu söylenebilir. Nitekim bölgedeki Murad Hudâvendigâr adını taşıyan diğer yapıların inşa tarihleri 1365'ten sonraya rastlamaktadır.

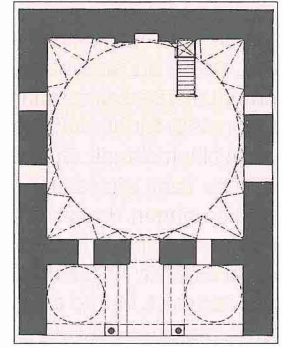
Cami, kare planlı bir harim ile yanları kapalı üç gözlü bir son cemaat yerinden oluşmaktadır. Son cemaat yeri dıştan düz bir çatı ile, içten ise ortada beşik tonoz ve yanlarda geçişleri pandantiflerle sağlanan iki küçük kubbe ile örtülüdür. Ortadaki daha dar ve yüksek olmak üzere üç sivri kemerle dışa açılan son cemaat yeri iki yuvarlak kemerle de harime bağlanmıştır. Cümle kapısının söveleri devşirme malzemedendir. Cephelerde andezit taşı ile tuğla, kubbe ve geçiş elemanlarında ise yalnız tuğla kullanılmıştır. Erken Osmanlı mimarisinin cephe düzeni anlayışını yansıtan binanın harimi, altı dikdörtgen pencere ve altı mazgal tarafından aydınlatılmaktadır. Doğu, batı, kuzey duvarlarında yan yana ve ikişer adet olan

pencerelerden çoğu, binanın çeşitli yerleri gibi rastgele devşirme taşlardan yapıldığı için muntazam sövelere sahip değildir. Doğu ve batıdakilerin lentoları üzerinde yine devşirme kesme taşlara basan tuğla kemerli yüksek alınlıklar bulunmaktadır; alınlık kemerlerinin etrafında bir sıra taş, üç sıra tuğladan oluşan almaşık örgü görülür. Son cemaat yerine bitişik olduğu için mazgal konulmayan kuzey duvarındaki pencerelerin alınlığı yoktur. Alt kısmında pencere bulunmayan güney cephenin ise üst tarafında iki mazgal yer almaktadır.

10,76 × 10,76 m. ölçülerinde olan harim, köşelerde Türk üçgenleriyle geçişi sağlanan basık bir kubbe ile örtülmüştür; dıştan sekizgen kasnak üzerine oturan kubbe düz kiremit kaplıdır. Duvarlar yer yer dökülmüş kireç sıvalıdır. Batı duvarında kök boyası ile yapılmış gemi resimleri görülmekte ve bu husus Behramkale'nin eski bir limanın yanında bulunması ile açıklanmaktadır. Aynı yerde göze çarpan palmet dizilerine benzer şekillerin mihrapta da yer alması bunların orijinal olduğu yönündeki görüşleri destekler mahiyettedir.

Tuğladan örülen kareye yakın görünümülü mihrap kible duvarının ortasında, dış cepheden çıkıntı yapmayacak şekilde ve içeri doğru ayrı bir kütle halinde inşa edilmiştir; ancak nişin yarısı duvarın içindedir. Niş ince-uzun dikdörtgen kesitlidir ve mukarnaslı bir kavsara ile son bulur; yanlarında iki sütunçe ve etrafında kalın bir bordür yer almaktadır. Günümüze asıl haliyle gelen mihrabın bütün yüzeyi kalıplama tekniğinde yapılmış ve alçak kabartma altı- sekiz köşeli yıldız, sekizgen, rûmî ve palmetlerle süslenmiş alçı levhalarla kaplıdır. Aralarındaki ek yerleri görülebilen levhalardan özellikle nişin yüzeylerindeki dökülmüş ve buralar sonradan alçı ile gelişigüzel sıvanmıştır. Yakın zamanlarda konulmuş olan ahşap minber ise aslını yansıtmadığı gibi herhangi bir sanat değerine de sahip değildir.

Caminin minaresi yoktur. Her ne kadar bazı kaynaklarda yıkılmış olduğu söylenmekteyse de minarenin aslında hiç yapılmadığını kabul etmek daha mantıklıdır. Çünkü devamlı şekilde sert esen rüzgârlara açık yüksek bir kayalık üzerine kurulan ve özellikle son cemaat yeri uçuruma bakan caminin minaresinin dayanıklı olmayacağı âşikârdır; nitekim Vakıflar Genel Müdürlüğü de 1968 yılındaki restorasyon sırasında böyle bir eklemeye gerek görmemiştir.

Behramkale'deki
Hudâvendigâr
Camii'nin
planı

Behramkale Hudâvendigâr Camii tek kubbeli plan şeması, alçı mihrabı, almaşık duvar tekniği ve surların içinde inşa edilmesi gibi özellikleriyle erken Osmanlı mimarisinin XIV. yüzyılın ikinci yarısına ait önemli bir örneğidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ekrem Hakkı Ayverdi, "Osmanlı Mimârisinin İlk Asrı", *Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi*, Ankara 1962, s. 78-79; a.m.f., *Osmanlı Mi'mârîsi I*, s. 224-229; Aptullah Kuran, *The Mosque in Early Ottoman Architecture*, Chicago 1968, s. 38-39; *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Ankara 1977, II, 46; Yıldız Demiriz, *Osmanlı Mimârisi'nde Süsleme I: Erken Devir: 1300-1453*, İstanbul 1979, s. 228-229; Ramazan Eren, *Çanakkale ve Yöresi Türk Devri Eserleri*, [baskı yeri yok] 1990, s. 60-61; G. Goodwin, *A History of Ottoman Architecture*, London 1992, s. 45; Ümit Serdaroğlu, *Behramkale (Assos)*, İstanbul 1995, s. 79; U. Arg, "Behramkale Hudâvendigâr Camii", *Bilim Birlik Bazarı*, sy. 41, İzmir 1984, s. 18-21; Nazife Kurtman, "Çanakkale Eserlerinden Örnekler", *VIII. Vakıf Haftası Kitabı*, Ankara 1991, s. 178; Füsün Arman, "Assos", *Atlas*, sy. 7, İstanbul 1993, s. 67.

ALİ BORAN

HUDÂVENDİGÂR CAMİİ

Bulgaristan'da Filibe'de
XIV. yüzyılda
I. Murad Hudâvendigâr tarafından
yapıtılan cami.

Bulgarlar tarafından Cuma Camii (Dzumaja Džamija) denilen ibadethâne Murâdiye adıyla da anılmaktadır. Filibe'nin ulucamii durumundaki bu eser Bulgaristan'da inşa edilen ulucamilerin başında gelir. Aynı mimari tipte olan Sofya'daki mâbed ise Sadrazam Mahmud Paşa'nın hayratı olarak çok daha sonra yapılmıştır. Filibe'den 1062'de (1652) geçen Evliya Çelebi bu şehri anlatırken, "Çarşı içinde cemâat-i kesireye mâlik ulucami, Edirne fâtihî Gazi Hudâvendigâr Sultan Murâd hân-ı evvelindir" diyerek eserin I. Murad'ın vakfı olduğunu, ancak kitâbesinin bulunmadığını söyler. Machiel Kiel ise bu

Hudâvendigâr Camii - Behramkale / Çanakkale

